

In dit nummer

- Natuurbalans: meer dan lijstjes met hectaren natuurgebied
- Een andere kijk op natuur
- Toekomst van boeren in de achtertuin van de stedeling
- Het groene hart van Nederlanders
- Oorzaken van verschillen prijzen landbouwgrond
- Lessen van Brits en Frans duurzaamheidsbeleid voor de Nederlandse landbouw
- Verduurzaming Nederlandse landbouw

Wot's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Wichertje Bron & Bram ten Cate
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 15 van de Nieuwsbrief verschijnt in december 2007.

Natuurbalans: meer dan lijstjes met hectaren natuurgebied

Geert van Duinhoven

Op 11 september verscheen weer de jaarlijkse Natuurbalans. In de media is het al lang geen groot item meer. Het lijkt er wel eens op alsof de media de hoofdbodschap inmiddels wel kennen: Het gaat iets beter met de natuur, maar nog steeds niet goed genoeg. Maar ondertussen is de Natuurbalans wel een van de belangrijkste publicaties over de volle breedte van het natuur- en landschapsbeleid.

Even een paar belangrijkste conclusies uit de Natuurbalans 2007. De hoeveelheid natuur is de laatste jaren toegenomen, maar als het kabinet de doelstelling op tijd wil halen, zullen de provincies meer areaal moeten inrichten en aankopen. Dat geldt zowel voor natuur die bestemd is voor recreatie als voor de te beschermen natuur. Maar, zo waarschuwt het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP), het gaat niet alleen om het aantal hectares, maar ook om de kwaliteit van de natuur. Zelfs bij volledige realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur bestaat de Nederlandse natuur in 2018 nog altijd voor een groot deel uit kleine gebieden. Die versnippering geldt niet alleen voor de natuurgebieden maar ook voor het hele Nederlandse landschap. Stille is hierdoor schaarser geworden. Voor het landschap

hangt veel af van hoe Rijk en provincies de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) gaan gebruiken.

Voor mensen voor wie natuurbeleid en natuurbeheer dagelijkse kost is, zijn dit geen schokkende of geheel nieuwe conclusies. Toch maakte de Tweede Kamer er bij het wetgevingsoverleg in oktober veelvuldig gebruik van, vertelt Petra van Egmond, projectleider Natuurbalans 2007. "De Tweede Kamer is naarstig op zoek naar goede informatie over de uitvoering van het beleid. En ook al is die informatie er vaak wel, de Kamerleden vinden het vaak moeilijk om uit de hele stapel rapporten die er jaarlijks verschijnt de belangrijkste punten te halen. De Natuurbalans geeft dat overzicht."

Henk Groenewoud en Petra van Egmond: "Natuurbalans toont aan dat natuur- en milieueducatie echt werkt"

Draagvlak en beleving

En kan de Natuurbalans die discussie dan ook sturen? Is er bijvoorbeeld te zien dat de discussie door informatie uit de Natuurbalans een zekere richting op gaat? "Jazeker", zegt Henk Groenewoud, kenniscoördinator bij de Directie Natuur van LNV. "Alleen moet je niet verwachten dat het beleid onmiddellijk wordt omgegooid. Dat werkt via omwegen en met vertraging. De Natuurbalans helpt bijvoorbeeld aan het opbouwen van een soort *common knowledge* die uiteindelijk mede de koers van het natuurbeleid bepaalt. De aandacht voor vermaatschappelijking van het natuurbeleid die je nu terugvindt in de Natuurbalans, is in feite een reactie op de wel erg technische benadering van het natuurbeleid van begin jaren negentig. Vandaar dat er in de Natuurbalans nu ook meer aandacht is voor bijvoorbeeld natuur en gezondheid, landschap, draagvlak en jeugd. Om het beleid te onderbouwen en discussie te voeren, hebben de beleidsmakers en de Kamerleden kennis nodig. Zo toont de Natuurbalans aan dat natuur- en milieueducatie echt werkt en dat het dus goed is om daarop in te zetten. Datzelfde geldt voor de economische waarde van natuur. We hebben er baat bij als dat goed wordt onderbouwd. Dat brengt het beleid weer een stap verder."

Sterkere sturing

Ook de gevolgen en mogelijkheden van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening krijgen veel aandacht in de Natuurbalans 2007. Petra van Egmond: "In de Natuurbalans zeggen we dat de WRO kansen biedt om natuur en landschap beter te beschermen maar dan moeten overheden die kansen wel grijpen. Ze kunnen bijvoorbeeld voorwaarden stellen aan bouwen in de Nationale Landschappen, zoals compenserende maatregelen en de omvang van

woningbouw- en bedrijvenlocaties. De WRO is dus een middel dat overheden kunnen gebruiken om natuurgebieden of landschappelijke kwaliteit te realiseren. Het MNP pleit in de Natuurbalans 2007 voor een sterkere sturing vanuit de rijksoverheid." Overigens denkt het ministerie van LNV daar vooralsnog net even anders over: "Het Rijk heeft onlangs in het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) goede afspraken gemaakt met provincies over de realisatie van de natuurdoelen. Nu inzetten op een sterke rijkssturing druist in tegen alle recent gemaakte afspraken. Maar het is natuurlijk goed dat de mogelijkheden op papier staan en dat we daar over kunnen discussiëren."

Twaalf provinciale Natuurbalansen?

Kwaliteit van natuur staat de laatste jaren wat hoger in het vaandel dan de droge cijfers over hectaren gerealiseerde natuur. Het bijna traditionele tabelletje met behaalde hectaredoelstellingen staat dit jaar dan ook niet in de Natuurbalans. Petra van Egmond: "Dat hebben we bewust gedaan om de aandacht meer naar die kwaliteit te trekken. Maar de Kamer heeft nu gezegd dat ze toch prijs stelt op die cijfers. Begrijpelijk ook wel omdat de Kamer stuurt op budgetten en dus ook op het eind van het jaar wil zien of de budgetten goed zijn besteed. De tabelletjes komen het volgend jaar weer gewoon terug."

En wellicht verandert er volgend jaar nog wel meer. Ten eerste staan de provincies sinds 1 januari 2007 'aan de lat' voor het natuurbeleid. Zij hebben budgetafspraken met het Rijk gemaakt en zijn nu verantwoordelijk voor de uitvoering. Gaat er daarmee wat veranderen aan de Natuurbalans, een document dat nu toch vooral een landelijk document is?

Groenewoud: "Je zou de Natuurbalans natuurlijk kunnen aanpassen aan de informatiebehoefte van de provincies. Er wordt momenteel al gewerkt aan een monitoringprogramma dat inzicht moet geven in ontwikkelingen op provinciaal niveau. Ik denk wel dat het vreselijk moeilijk zal zijn om per provincie alle benodigde informatie op het juiste kwaliteitsniveau te verzamelen. Bovendien denk ik dat provincies nu ook al heel veel kunnen doen met de huidige Natuurbalans. De Natuurbalans geeft trends aan, aandachtspunten, criteria voor kwaliteit etc. Die zijn allemaal toepasbaar en deels direct bruikbaar voor provincies."

Toekomst van de planbureaus

Naast het feit dat provincies meer te zeggen krijgen, verandert er ook het nodige met de planbureaus zelf. Op 1 januari 2008 fuseren namelijk het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau. Dus we krijgen straks een grote balans waarin milieu, natuur en ruimte samen worden gebracht? Petra van Egmond: "Volgend jaar is water het centrale thema in de Natuurbalans. Dan leggen wij als MNP al de nodige linken met de Milieubalans." Maar of er dan straks ook echt een ander soort 'ruimtelijke duurzaamheidsbalans' komt, kan Groenewoud nu nog niet zeggen. "We verkennen de opties. Niet alleen LNV, maar ook de andere departementen VROM en V&W. We zijn daar nog niet uit, dus daar valt nu nog niets over zeggen."

De WOT Natuur & Milieu heeft veel bijgedragen aan de Natuurbalans 2007, en op verschillende fronten de kennis van Wageningen UR ingebracht. Kijk op www.mnp.nl voor meer informatie over de Natuurbalans.

AGENDA

Presentatie WOt-studie 'Een andere kijk op natuur' op 28 november 2007

Jongeren vinden Nederlandse natuur saai en onaantrekkelijk. Dat is één van de uitkomsten van onderzoek dat Alterra in opdracht van het Milieu- en Natuurplanbureau deed naar de natuurbeleving van jongeren en allochtonen. Een andere opvallende conclusie is dat zowel jongeren als allochtonen veel minder belang hechten aan natuurbescherming dan volwassenen, autochtone Nederlanders.

Wat jongeren en allochtonen wél vinden van de Nederlandse natuur en wat ze er zoeken, komt aan de orde op woensdag 28 november a.s. tijdens de presentatie van de nieuwste WOt-studie over dit onderwerp. De presentatie vindt plaats in uiterwaardpark Meinerswijk te Arnhem.

De WOt-studie biedt, naast informatie over het onderzoek, handelingsperspectief aan zowel beleidsmakers op landelijk en regionaal niveau als aan maatschappelijk betrokkenen zoals natuurorganisaties. Informatieve hoofdstukken worden afgewisseld met bijdragen van onder andere Bram van de Klundert (algemeen secretaris van de VROM-raad) en Kris van Koppen (bijzonder hoogleraar natuur- en milieueducatie), die hun eigen visie geven op de onderzoeksresultaten en hoe daarmee om te gaan.

Voor meer informatie over de presentatie kunt u contact opnemen met het secretariaat van WOT Natuur & Milieu (0317 - 477844). info.wnm@wur.nl

Foto: Roel Hoeve

Toekomst van boeren in de achtertuin van de stedeling

Hoe ontwikkelt de landbouw zich elders in Europa in regio's die vergelijkbaar zijn met Nederland? Naar aanleiding van deze vraag van het ministerie van LNV deed de WOT Natuur & Milieu onderzoek in Zuidoost-Engeland en Parma (Italië), twee Europese regio's die net als ons land te maken hebben met een intensieve landbouw en een hoge stedelijke druk. In essays wordt beschreven hoe deze regio's zich ontwikkelen. Drie lessen worden getrokken die ook voor Nederland van betekenis zijn.

Ken de behoefte van de regionale stedelijke samenleving en speel daar met producten en diensten op in.

De wil om te blijven boeren is in beide streken sterk aanwezig. Nieuwe initiatieven richten

zich vooral op regionale behoeften, bovendien zijn deze sterk cultureel bepaald. Dit is niet zo vreemd, want de wereldmarkt is vooral geïnteresseerd in voedselproductie, waarbij alleen op prijs wordt geconcurrerd. De regionale markt biedt de individuele boer andere kansen.

Overbrug de kloof met de stedeling

Boeren domineren de regio's in oppervlakte, maar in aantal zijn ze ver in de minderheid. De stedeling heeft steeds minder notie van het verband tussen landbouw, voedsel en landschap. Toch is het steeds meer de stedeling die de toekomst van de boeren en de duurzaamheid van het platteland bepaalt. De stedeling moet het verband tussen landbouw, voedsel en landschap weer kennen en begrijpen dat zijn (koop)gedrag invloed heeft op de boeren en

het landschap. De boer moet daarom weer zichtbaar worden voor de stedeling.

Bedrijvigheid of wonen binnen agrarische gebouwen

Ruimtelijke regelgeving is een belangrijk sturingsmechanisme. Geven we bijvoorbeeld ruimte aan hergebruik van oude agrarische gebouwen door hier bedrijvigheid of bewoning mogelijk te maken?

Meer informatie:

Rijn, J.F.A.T. van & W.A. Rienks, 2007. Blijven boeren in de achtertuin van de stedeling. Essays over de duurzaamheid van het platteland onder stedelijke druk: Zuidoost-Engeland versus de provincie Parma. WOT-rapport 46. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Foto: Alterra

Het groene hart van Nederlanders

Iets meer dan de helft van de Nederlanders is ontevreden over de hoeveelheid natuur in Nederland. In hun eigen woonomgeving kiezen burgers vooral richting natuur als de keuze gaat tussen sociaal-economische belangen en natuur. Toch is natuur als beleidsprioriteit gedaald. Dit blijkt uit onderzoek uitgevoerd van het LEI voor het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) en de WOT Natuur & Milieu.

Sinds 1996 laat het MNP om de vijf jaar een publieksenquête uitvoeren. Centrale vraag dit jaar is: hoe is het gesteld met het maatschappelijke draagvlak voor natuur en natuurbeleid en welke kansen biedt het bestaande draagvlak voor vermaatschappelijking van het natuurbeleid?

Het draagvlak is aan de hand van drie invalshoeken in kaart gebracht: beelden en waarderings van natuur, waarderings van natuurbeleid en natuurbetrokken activiteiten. Daarnaast zijn burgers ingedeeld in groepen

met karakteristieke gedragspatronen. Dit geeft inzicht in de mate waardering van natuur en de steun voor het natuurbeleid van de verschillende groepen. Op basis hiervan worden aanbevelingen gedaan voor het beleid.

De resultaten maken duidelijk dat vergelijkbaar met vorige studies iets meer dan de helft van de bevolking ontevreden is over de hoeveelheid natuur in Nederland. In hun eigen woonomgeving kiezen burgers vooral richting natuur als de keuze gaat tussen sociaal-economische belangen en natuur. De helft van de burgers onderneemt vrijwillige activiteiten voor natuur waarbij vooral laagdrempelige activiteiten (bijvoorbeeld het plaatsen van nestkastjes) hoog scoren. Een opvallende ontwikkeling is dat natuur voor burgers behoorlijk lijkt te zijn gedaald als beleidsprioriteit in het rijksoverheidsbeleid. Beleidsinspanningen die de aandacht vestigen op natuur(beleid), zoals natuureducatie op scholen en aansprekende voorbeelden van

het natuurbeleid dat wordt gevoerd in de eigen woonomgeving, blijven daarom nodig.

Actueel

Minister Verburg van LNV heeft in oktober 2007 beleid ingezet om de betrokkenheid van jeugd bij de groene omgeving te vergroten. Zij wil dit onder andere doen door maatschappelijke stageplaatsen in het groen, en natuur- en milieuorganisaties activiteiten te laten organiseren om elk kind een 'topervaring' in de natuur te laten beleven.

Meer informatie

Bakker, H.C.M. de, et al., 2007. Het groene hart van burgers. Het maatschappelijke draagvlak voor natuur en natuurbeleid. WOT-rapport 47. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Oorzaken van verschillen prijzen landbouwgrond

Volgens de standaard economische theorie wordt de prijs van landbouwgrond bepaald door de agrarische opbrengstwaarde. Dit is de contante waarde van alle toekomstige netto grondopbrengsten. Uit dit nieuwe onderzoek in opdracht van de WOT Natuur & Milieu blijkt echter dat de agrarische opbrengstwaarde geen belangrijke bijdrage levert aan de verklaring van de prijzen van landbouwgrond, zelfs niet in de landelijke gebieden.

In de meer stedelijke gebieden blijkt vooral de afstand tot de rode gebieden bepalend voor de agrarische grondprijs. Hoe dichter bij het rode gebied en hoe groter het rode gebied, hoe hoger de prijs van landbouwgrond. Voor boeren bij stedelijke gebieden is het moeilijk om de huidige hoge prijzen voor landbouwgrond te betalen. Soms kunnen boeren hierdoor de noodzakelijke areaaluitbreiding niet meer realiseren. Hiermee is de voortzetting van het landbouwbedrijf op termijn in gevaar.

De prijs van landbouwgronden in meer landelijke gebieden komt op een andere manier tot stand. Meerdere invloeden spelen een rol. De lokale marktverhouding tussen kopers en verkopers is mede bepalend voor de grondprijs. Daarnaast zijn kenmerken van kopers en verkopers van belang voor hun onderhandelingskracht en de hoogte van de bied- en laatprijzen. Verder speelt het grondgebruik van de omliggende percelen een belangrijke rol. Snelwegen, huizen en natte natuur hebben een negatieve invloed op de grondprijzen. Nabijgelegen recreatie en glastuinbouwgebieden een positieve. Aanwijzing als toekomstig natuurgebied binnen de Ecologische Hoofdstructuur heeft een negatief effect.

Meer informatie

Cotteleer, G. et al, 2007. Oorzaken van verschillen in grondprijzen. Een hedonische prijsanalyse van de agrarische grondmarkt. WOT-rapport 41. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Foto: Roel Hoeve

Lessen van Brits en Frans duurzaamheidsbeleid voor de Nederlandse landbouw

Het LEI heeft in opdracht van het Milieu en Natuurplanbureau en de WOT Natuur & Milieu het beleid van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk op het gebied van duurzame landbouw onderzocht en de relevantie daarvan voor Nederland. In beide landen bestaan behoorlijke verschillen in de afwegingen die worden gemaakt.

Foto: Roel Hoeve

Zo is in Frankrijk veel aandacht voor vragen over de sociale context van duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld rond de leefbaarheid van het platteland. In Engeland staan thema's als natuur en landschap centraal. In het rapport wordt de internationale dimensie van duurzame ontwikkeling uitgewerkt, met aandacht voor:

- Concurrentie, waarbij productkwaliteit in Europa sterk in de belangstelling staat, maar prijsconcurrentie op mondiale schaal centraal blijft staan;
- Biodiversiteit, wat sturend is voor het beheer van de beschikbare hulpbronnen (land en water);
- De 'license to produce', die in de loop der tijd door maatschappelijke veranderingen verandert.

Een langetermijnvisie is voor de landbouw van belang, vooral wanneer beleid voor de korte termijn in overeenstemming moet worden gebracht met ambities op de lange termijn. Het rapport presenteert een aantal overwegingen voor beleidsvorming, waarbij de nadruk ligt op de bijdrage die beleidsvorming (op nationaal en Europees niveau) kan leveren aan de pogingen om duurzame landbouw te bevorderen.

Meer informatie:

Brouwer, F.M. et al., 2007. Exploring the international policy dimension of sustainability in Dutch agriculture. WOT-rapport 14. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Verduurzaming Nederlandse landbouw

Het ministerie van LNV heeft aan de WOT Natuur & Milieu gevraagd haar te helpen bij de monitoring van de door het ministerie ingezette transitie naar een verduurzaming van de Nederlandse landbouw. Naast cijfers wilde het ministerie inzicht in ambities en houding van de sectoren. Hiervoor zijn zes sectorialogen gehouden. De resultaten en methode van de dialogen zijn onlangs verschenen in WOT-rapporten 44 en 45.

Over de cijfers is afzonderlijk gerapporteerd. Op basis van ambities en cijfers heeft het Milieu- en Natuurplanbureau een synthese-rapport geschreven. Al deze rapporten heeft het ministerie van LNV begin november 2007 aangeboden aan de Tweede Kamer.

Meer informatie is te vinden op www.mnp.nl en www.wotnatuurenmilieu.wur.nl. In het decembernummer van WOT's new wordt uitgebreid op de rapportages ingegaan.